

“สืบค้น” รากเหง้า
“สร้างสำนึก” รักบ้านเกิด

โครงการทวนเข็มนาฬิกาย้อนเวลาหาความหลัง

บ้านพงพรต ตำบลหนองห้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ แม้จะมีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน แต่ที่มาที่ไปของหมู่บ้านที่เป็นประวัติศาสตร์ยังไม่มี ความชัดเจน จนรู้สึกได้ถึงความรู้สึกไร้รากของตนเอง เมื่อเกิดความสงสัย กลุ่มเยาวชนจึงลุกขึ้นมาทำโครงการทวนเข็มนาฬิกา ย้อนเวลาหาความหลัง เพื่อบันทึกเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนไว้เป็นหลักฐานความภาคภูมิใจของถิ่นกำเนิด ผนวกกับสถานการณ์ที่พบเห็นเด็กเยาวชนในหมู่บ้านเข้าแต่ร้านเกม จึงอยากใช้โครงการเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ให้แก่้อง ๆ ในชุมชน

ยุคขอม

มีร่องรอยการขุดดินเหนียวบริเวณชุมชน เพื่อทำปราสาทวัดสระกำแพง และปราสาทบ้านปราสาท

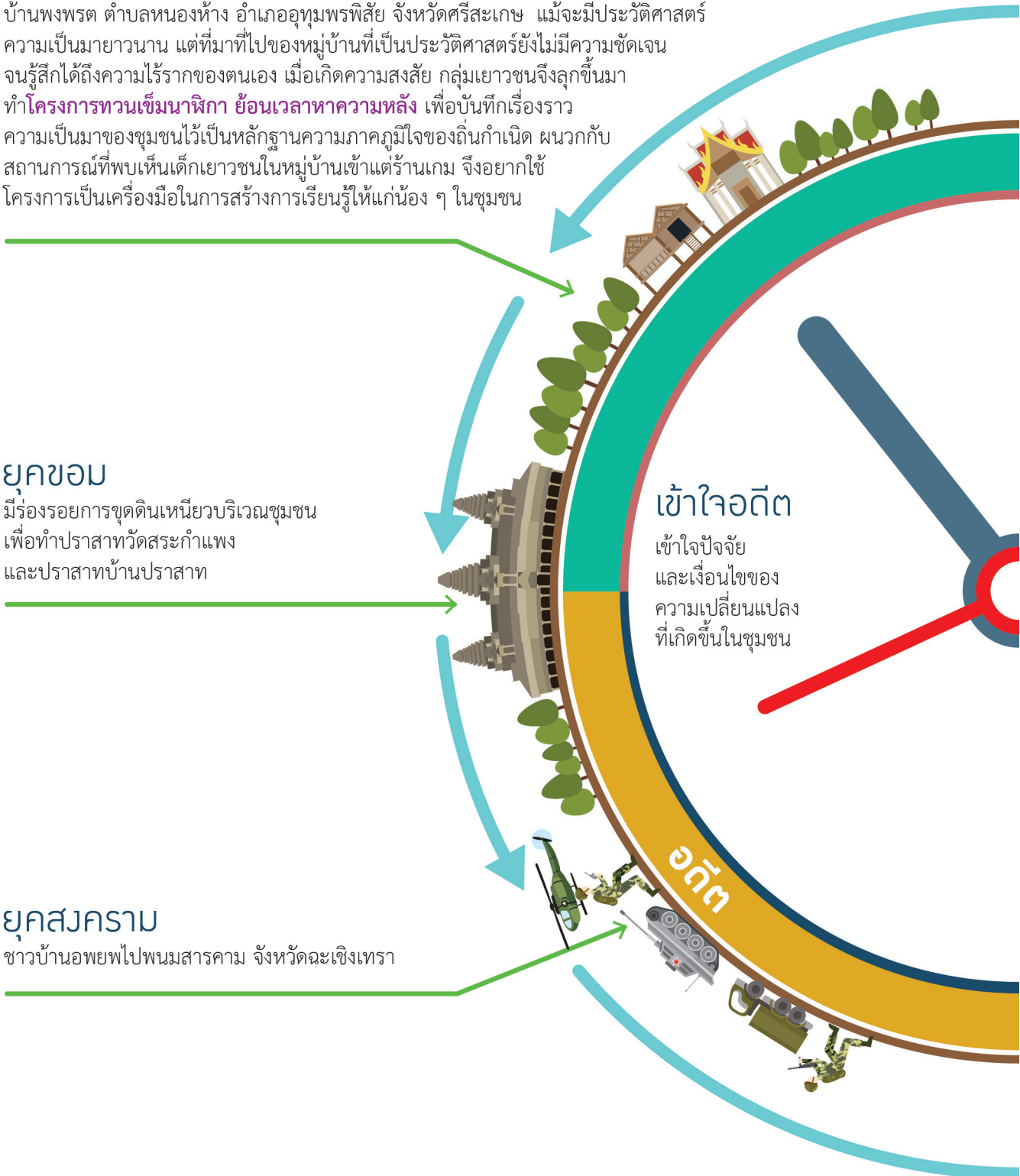
ยุคสงคราม

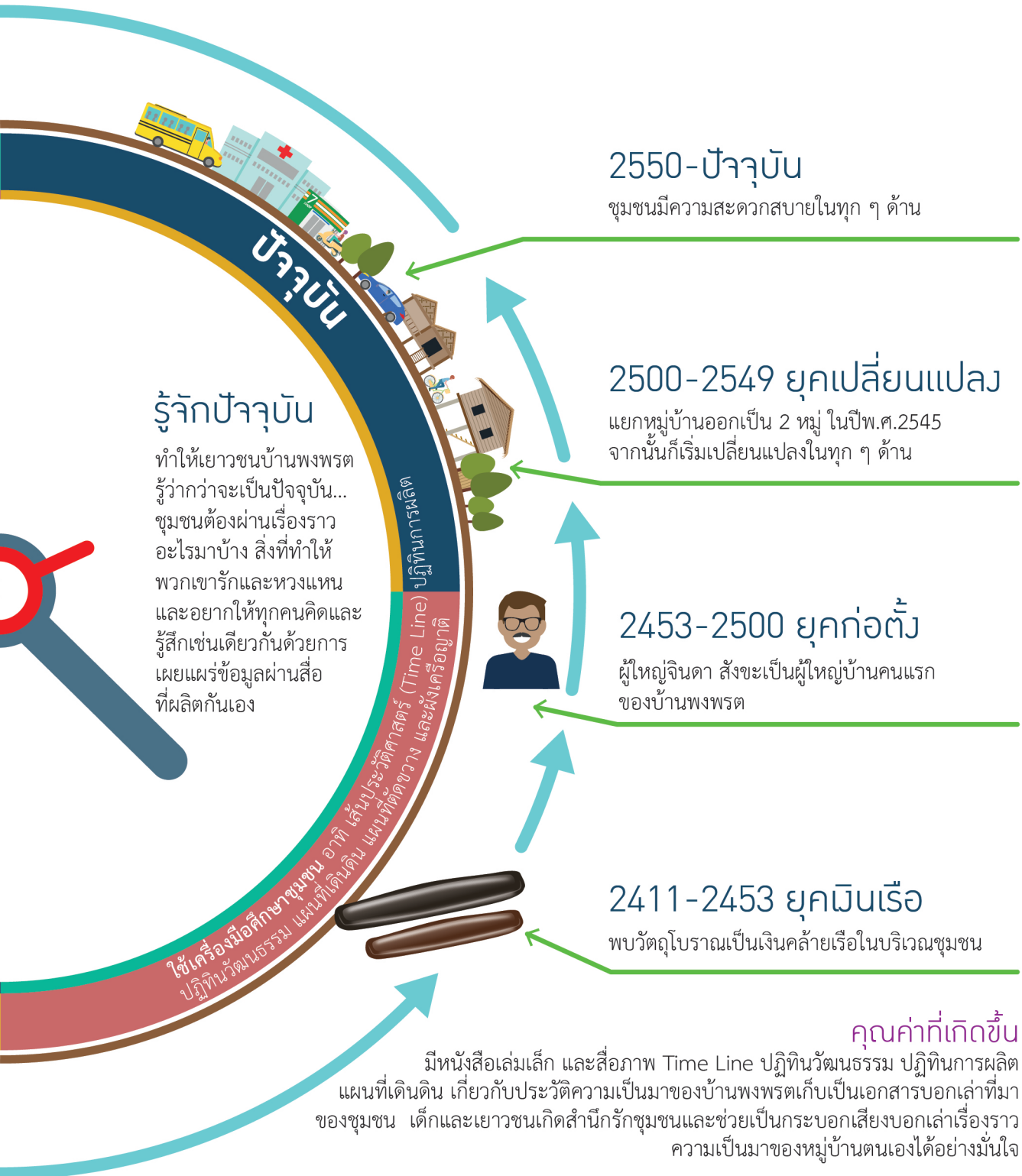
ชาวบ้านอพยพไปพนมสสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

เข้าใจอดีต

เข้าใจปัจจัย และเงื่อนไขของ ความเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในชุมชน

อดีต

สิ่งที่สำคัญที่สุดที่เกิดขึ้นในตัวตน
ของทีมงานทุกคนคือ การเกิดสำนึก
รักบ้านเกิดเรื้อนอบอุ่น พอเรารู้จัก
ประวัติหมู่บ้านเราแล้ว เราก็รักบ้าน
เรามากขึ้น รู้สึกเลยว่าบ้านเราเป็น
ชุมชนที่เก๋แก่ ประเพณีวัฒนธรรม
ในตำบลเรามีครบทุกอย่าง...

“หมู่บ้านเฮาเกิดมาหลายร้อยปี คนบ้านเฮาฮู้ดี
วิถีเฮาเป็นแบบใด ฮักกันไว้ได้พ่อแม่ปู่ย่าตายาย สามัคคี
กันไว้ให้บ้านของเฮาอยู่ดี

อย่าลืมเด้อบ้านเฮาให้ซุ่มเฮาดูแลให้ดีบ้านเกิดของ
เฮานี้อย่าลืมน้อแตกกัน อย่าลืมไปคนละทางอย่าลืมม้าง
ทางใจให้มันพั่ง อย่าลืมรักเหง้าความหลังที่ฝังในใจ
ให้พวกเขาได้สืบสานวิถีพื้นบ้านชุมชนเฮาวัฒนธรรมเก่า ๆ
เรื่องราวที่เป็นความหลังสร้างไว้เป็นทางให้ลูกหลานเฮาได้
เดินตามรอยเก่าของเฮาได้ ให้เขาเป็นต้นข้าวรุ่นใหม่ที่
สร้างจากใจคนบ้านเฮา ไอ้อ้อ.....ไอ้อ้อ.....ไอ้อ้อ

บ้านพงพรตของเฮานี้เกิดมาหลายร้อยปีแล้ว มีเรื่อง
ราวมากมายที่ผ่านมา สร้างคุณค่าให้ชุมชนทุกคนต่าง
เข้าใจ เกิดมาน้อยจนใหญ่ในบ้านนี้ มีด้านดีและปดืให้เฮา
นี้ได้เฮียนฮู้ ว่าเฮานั้นลืออยู่กันแบบใด บ้านหลังนี้ที่เฮาอยู่
ได้อุ้มชูพวกเรามา อย่าลืมปล่อยถิมเรื่องความหลัง
กาลเวลาที่ล่วงเลยนั้นบ่เคยลืมหวนคืนอย่าลืมแต่ฮีน

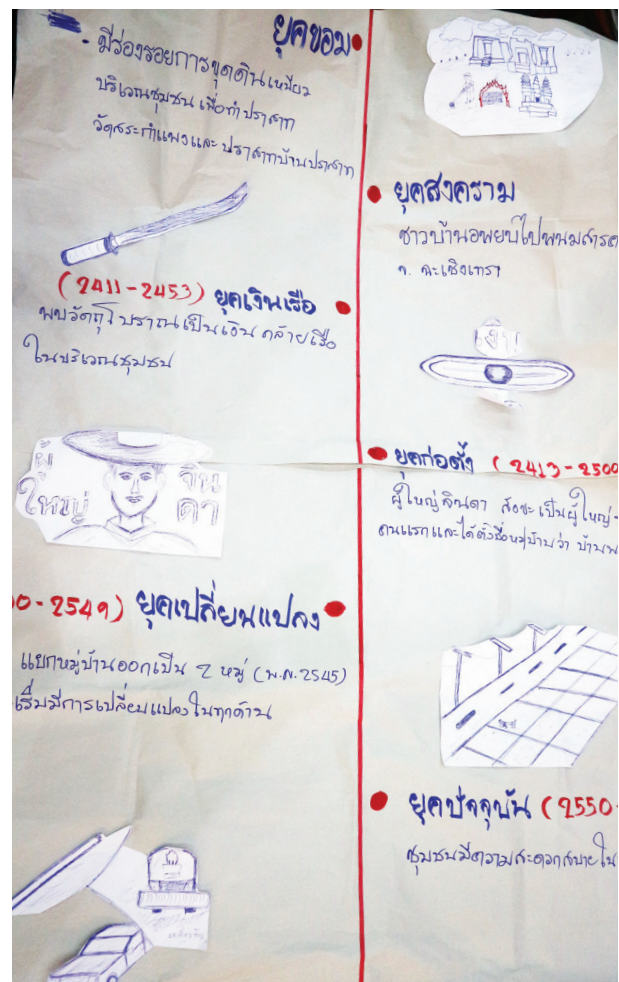
บ่เฮ็ดหยั่ง ให้มาทำเพื่อบ้านเฮารวมกันเข้าเป็นหนึ่งเดียวเป็นพลังแน่นเหนียวของบ้านเฮา ถ้าบ้านเฮาบ่ฮักกันบ่ฮักมั่นในบ้านเจ้าของ บ้านเฮาคงบ่เหลือหม่องให้อยู่
มาร่วมกันเด้อ ฮักกันไว้เด้อ ฮักบ้านเฮาเด้อ คนบ้านเฮา มาร่วมกันเด้อ ฮักกันไว้เด้อ ฮักบ้านเฮาเด้อ คนบ้านเฮา คนบ้านเฮา”

ประวัติศาสตร์ที่ขาดหาย

เสียงร้องเพลงฮักกันเด้อบ้านเฮาคลอไปกับการเล่นกีตาร์โปร่ง ในท่วงทำนองแสนไพเราะ คือ ผลผลิตส่วนหนึ่งของโครงการทวนเข็มนาฬิกา ย้อนเวลาหาความหลังของเยาวชนบ้านพงพรต ตำบลหนองห้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ที่แต่งโดย จักร-ประจักษ์ สุทธิโท เพื่อใช้เป็นสื่อในการบอกเล่าความเป็นมาของบ้านเกิดเมืองนอน หลังจากที่ได้ร่วมกับน้องๆ ซึ่งประกอบด้วย กฤษิณ-ศรีสุรัตน์ สุทธิโสแป้ว-ศศิธร หาไล้ะ และ-สุธิมา ชันทอง ตา-ไอรดา วงศ์โสภา เจน-ธิดารัตน์ กุลทา และ เปเล่-วีรพล หมู่ยโท สืบค้นประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านพงพรต

จักรซึ่งได้มีโอกาสร่วมสังเกตการณ์การทำงานของเครือข่ายเยาวชนในโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษในปีแรก จึงเกิดความสนใจ เพราะเรียนจบสาขาพัฒนาสังคม เมื่อได้รับการชักชวนจากพี่เลี้ยงโครงการ ที่มงานซึ่งมีการรวมตัวกันอยู่แล้ว เพราะทำวงดนตรีหมอลำลูกทุ่งชื่อ “แซ่บเวอร์แดนซ์” อาสาแสดงตามงานต่าง ๆ ในหมู่บ้านเพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่สมาชิกในชุมชน จึงหารือกันถึงประเด็นที่น่าสนใจในการทำโครงการ เพราะมีพื้นฐานและความสนใจเรื่องดนตรีอยู่แล้ว ในช่วงแรกที่มงานจึงคิดจะทำโครงการเกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้าน แต่เมื่อได้ทบทวนบริบทของชุมชนร่วมกับพี่เลี้ยงจึงพบว่า ประวัติศาสตร์ที่มาที่ไปของหมู่บ้านยังไม่มี ความชัดเจน จนรู้สึกได้ถึง ความไร้รากของตนเอง ความสงสัยต่อที่มาของชุมชนจึงเป็นประเด็นที่สร้างความสนใจให้แก่ทีมงาน จึงตกลงกันว่าจะทำโครงการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน เพื่อบันทึกเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนไว้เป็นหลักฐานความภาคภูมิใจของถิ่นกำเนิด

“ผมว่าประวัติศาสตร์มันที่บ้านของเรา ถ้าเราไม่รู้จุดกำเนิดของบ้านตนเองมันจะเป็นอย่างไร?

คนบ้านเราเองไม่รู้จักคำว่าจุดกำเนิดของตนเอง ไม่รู้จักรากเหง้าของตนเอง ทำให้ไม่มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด” จักร เล่าถึงเบื้องหลังความคิดผนวกกับสถานการณ์ที่พบเห็นเด็กเยาวชนในหมู่บ้านเข้าแต่ร้านเกม จึงเกิดเป็นแรงบันดาลใจที่จะใช้การทำโครงการสร้างการเรียนรู้ให้แก่น้อง ๆ ในชุมชน

จักร เล่าว่า ช่วงแรกเขาชวนน้องผู้ชายเข้าร่วมทีมก่อน แล้วจึงชวนกลุ่มน้องผู้หญิงซึ่งมาซ้อมเต้นแดนซ์เซอร์เข้าร่วมทีม แม้จะยังไม่ทราบรายละเอียด ก็ตกลงใจร่วมโครงการโดยไม่ลังเล เพราะเห็นว่าการทำางานร่วมกันเป็นเรื่องสนุก

“วันนั้นเป็นวันซ้อมเต้น พี่เขาก็บอกให้มาหาที่บ้าน พี่เขาบอกว่า พรุ่งนี้ต้องไปนำเสนอที่โรงแรมพรหมทิมาณ เขาให้วาดรูป เราก็ทำถึงเที่ยงคืนเลย เราชอบทำงานเป็นทีมมันสนุก หลายความคิด ก็เลยยอมทำ แต่ไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไร ตอนแรกคนที่จะไปคือกฐิน แต่แม่ของกฐินบอกว่า ถ้าจะต้องไปก็ให้ไปด้วยกันทั้งหมด” แป๋วเล่า

การเข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษวันแรก ทีมงานก็ไปสายเพราะจักรต้องไปทำงานที่สุรินทร์กว่าจะขับรถมารับน้อง ๆ ไปถึงสถานที่อบรมก็เป็นช่วงพักเบรกตอนเช้า แต่ทีมงานยังได้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับเพื่อนโครงการอื่น โดยในวันนั้นพวกเขาต้องคิด และเขียนข้อเสนอโครงการ ซึ่งเป็นการใช้ความคิดมากที่สุดในชีวิต ทำให้พวกเขาบางคนเริ่มรู้สึกว่ กำลังจะเจอบอกของยากเข้าแล้ว

“วันนั้นเป็นวันที่เขียนเยอะที่สุด ใช้ความคิดเยอะที่สุด พี่ ๆ เขาให้เขียนออกมาว่าทำไม่ถึงอยากทำโครงการนี้ ได้ชื่อนี้อย่างไร ความสามารถของเราจะนำไปปรับใช้กับการทำโครงการอย่างไร กิ่งที่ต้องมานั่งถามกันอย่งนั้น เพราะที่จักรไม่บอกว่าจะทำอะไร” แป๋ว เล่าย้ำถึงความไม่รู้ในสิ่งที่จะทำ เนื่องจากที่จักรซึ่งเป็นคนชวนไม่เคยเล่าให้ฟังว่า การทำโครงการเป็นอย่างไร?

จักร เล่าเสริมว่า ตั้งใจที่จะไม่บอกน้อง เพราะคิดว่า จะพาทำไปเรื่อย ๆ ให้น้องค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะมีความเชื่อว่า หากได้เรียนรู้ด้วยตนเองจะเกิดความเข้าใจและจะรู้วิธีการทำโดยที่ไม่ต้องมีใครสอน ซึ่งจะดีกว่าที่พี่ต้องคอยบอกแล้วน้องต้องรอคำสั่ง

เป้าหมายของโครงการ คือ อยากรู้ให้เด็กและคนในชุมชนได้รู้ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านอย่างแท้จริง โดยทีมงานมีกระบวนการสืบค้นข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชนและการใช้เครื่องมือในการศึกษาชุมชนตามแนวทางของนักมานุษยวิทยาที่จักรรำเรียนมา ได้แก่ เส้นประวัติศาสตร์ (Time Line) ปฏิทินการผลิต ปฏิทินวัฒนธรรม แผนที่เดินดิน แผนที่ตัดขวาง ผังเครือญาติ

เนื่องจากมีโครงสร้างการทำงานที่ดี และมีความชัดเจนของเป้าหมายการทำงาน ทำให้การพัฒนาโครงการของทีมงานเป็นไปอย่างราบรื่น สามารถนำเสนอโครงการต่อคณะกรรมการซึ่งเป็นด่านสำคัญผ่านฉลุย สมความตั้งใจของทีมงานที่บอกว่า ตอนนั้นคิดเพียงแต่ว่า จะเล่าถึงสิ่งที่อยากทำตามที่ได้เขียนไว้ให้ดีที่สุด การได้รับงบประมาณมาทำโครงการจึงเป็นความดีใจที่จะได้ทำอะไรให้แก่ชุมชนถิ่นเกิดของตนเอง

การลงพื้นที่เพื่อสืบค้นข้อมูลความเป็นมาของหมู่บ้านทำในช่วงปิดเทอม ซึ่งทีมงานบางคนต้องทำงานพิเศษ บางคนต้องไปเยี่ยมพ่อแม่ที่ทำงานอยู่ต่างพื้นที่ ถึงจะมีความไม่พร้อมของสมาชิกแต่ก็ไม่ใช่อุปสรรค เพราะมีคนที่อยู่เป็นหลักคือ แป้ว จักร โดยมีเพื่อน ๆ ผลิตเปลี่ยนกันมาช่วย

ทีมงานคัดสรรผู้รู้โดยอิงเกณฑ์ว่า จะสอบถามคนที่อายุมากที่สุดในชุมชน ซึ่งมีผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 80 ปี อยู่ 5-6 คน การสอบถามผู้รู้ไปที่ละบ้าน ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของชื่อของหมู่บ้าน ที่ตั้งตามชื่อของমনชนิดหนึ่งในภาษาทวย ซึ่งสามารถพบได้ในบริเวณที่ตั้งหมู่บ้าน แต่รายละเอียดอื่น ๆ ยังคลุมเครือ เพราะยังมีความขัดแย้งเนื่องจากการเล่าจากความทรงจำของผู้เฒ่า

กระนั้นกิจกรรมการสืบค้นข้อมูลความเป็นมาของหมู่บ้านก็กลายเป็นกิจกรรมแห่งความสุขของผู้เฒ่าในชุมชนที่มีลูกหลานไปหา ไปคุยด้วย จึงเต็มอกเต็มใจที่จะบอกเล่า หากไม่รู้ ผู้รู้ก็จะชี้ช่องแนะนำไปสอบถามเพิ่มจากใครได้บ้าง

คู่ขนานไปกับการสอบถามข้อมูลจากผู้รู้ ทีมงานใช้เครื่องมือเส้นประวัติศาสตร์ (Time Line) ปฏิทินการผลิต ปฏิทินวัฒนธรรม แผนที่เดินดิน แผนที่ตัดขวาง เป็นตัวช่วยในการสืบค้นและบันทึกเรื่องราวของชุมชน

“Timeline จะบอกเหตุการณ์แต่ละช่วงว่าเกิดอะไรขึ้นในชุมชนบ้าง ปฏิทินวัฒนธรรมจะบอกว่า ใน 1 ปีเราทำกิจกรรมประเพณีอะไรบ้าง ปฏิทินการผลิตก็จะบอกว่า ใน 1 ปีชุมชนของเราทำอาชีพอะไรกันบ้าง ส่วนแผนที่เดินดินบอกตำแหน่งบอกจุด บอกบริบทชุมชนว่ามีอะไรบ้าง มีทรัพยากรอะไร บอกเส้นทางด้วย เพราะผมเองเกิดในหมู่บ้านแท้ ๆ ก็ยังไม่รู้เส้นทาง เพราะชอกชอยมันเยอะมาก” จักร เล่าถึงจุดเด่นของเครื่องมือแต่ละตัว

ขณะเดียวกัน ทีมงานก็ไม่ละเลยที่จะเติมเต็มการทำงานด้านข้อมูล ด้วยการสืบค้นเอกสารจากวัด อินเทอร์เน็ต และสอบถามจากผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นอีกช่องทางเพื่อใช้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากพระสงฆ์และผู้ปกครอง เช่น แม่ของแป้วที่ค้นหนังสือเกี่ยวกับ ฮีต 12 คอง 14 มาให้ทีมงานใช้อ้างอิง รวมทั้งแนะนำแหล่งข้อมูลและผู้รู้ในชุมชน

การนำข้อมูลที่ได้มาบันทึก ทำให้ทีมงานได้ช่วยกันตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาว่าครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่อย่างไร? หากข้อมูลในส่วนที่ผู้รู้บอกเล่าตรงกันก็จะถูกบันทึกไว้ด้านหนึ่ง ส่วนข้อมูลที่ยังมีข้อขัดแย้งไม่ตรงกันจะถูกบันทึกไว้ด้านหนึ่ง โดยทีมงานมีแผนที่จะเชิญผู้รู้ที่เคยให้ข้อมูลมาประชุมรวมกัน เพื่อประสานความชัดเจนในประเด็นต่างๆ

“ตรงไหนที่มันขัดกันเราก็จะนัดคนเก่ามาที่วัดแล้วให้เขาพูดคุยถกเถียงกันเอง แล้วเขาก็พูดกันจนลืมนี่เรากำลังสอบถามข้อมูลอยู่” แป้วเล่าถึงบรรยากาศการจัดไฟท์สรุปที่ทำให้ทีมงานได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้น

กิจกรรมลานวัฒนธรรม มีเป้าหมายหลักเพื่อเผยแพร่ข้อมูลประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ทีมงานได้เรียบเรียงไว้ให้ชาวบ้านได้ร่วมตรวจสอบ และเติมเต็มข้อมูลให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ลานกว้างในวัดประจำหมู่บ้านถูกขอใช้เป็นสถานที่จัดงาน ทีมงานระดมพลเยาวชนในหมู่บ้านมาร่วมแรงร่วมใจกันจัดเตรียมสถานที่และเตรียมงาน ทีมงานส่วนหนึ่งรับหน้าที่จัดทำหนังสือเล่มเล็กที่เรียบเรียงประวัติของหมู่บ้านไว้อย่างเรียบร้อยพร้อมแจกให้ผู้เข้าร่วมงานจำนวน 80 กว่าฉบับ อีกส่วนก็เตรียมการแสดงเพื่อต้อนรับและสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้ร่วมงาน ทีมงานอีกด้านจัดเตรียมนิทรรศการซึ่งประกอบด้วย ชู่มบอกเล่าเป้าหมายและกระบวนการทำงานของทีมงาน ชู่มประวัติศาสตร์ชุมชน และชู่มรูปเก่าของชุมชน ซึ่งทีมงานได้ไปขอยืมภาพถ่ายเก่า ๆ จากคนในชุมชนมาจัดนิทรรศการ เพื่อให้ผู้ร่วมงานได้ซึมซับบรรยากาศบ้านเมืองในยุคอดีต โดยมีไฮไลท์ของงานคือการเล่าประวัติของหมู่บ้าน โดยจะมีเกมตอบคำถามสอดแทรกระหว่างกลาง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทีมงานตั้งใจ

ออกแบบ เพื่อเป็นเงื่อนไขให้ผู้เข้าร่วมงานอ่านหนังสือเล่มเล็กที่ได้แจกไป

การตอบรับจากชุมชนเข้าร่วมงานเกินความคาดหมาย ผลจากแบบประเมินที่ขอให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยให้คะแนนการจัดงาน เป็นที่พึงพอใจของผู้เข้าร่วมงาน ทีมงานเล่าอย่างภูมิใจว่า มีข้อความจากใบประเมินบางแผ่นที่มีผู้สะท้อนความเห็น่า กิจกรรมที่จัดเป็นสิ่งที่ดี ทำให้เยาวชนไม่ติดสิ่งเสพติด ไม่ติดเกม การตอบรับอย่างดีจากชุมชนจึงเป็นการเติมเต็มแรงใจให้ทีมงานตั้งใจทำงานต่อไป

จุดที่ยังค้างคาใจ

ดูเหมือนว่าการทำกิจกรรมครั้งนี้ของพวกเขาจะประสบผลสำเร็จ แต่ทีมงานบอกว่า ยังมีจุดน่าเสียดายที่ไม่สามารถทำผังเครือญาติของสมาชิกในชุมชนเสร็จทันการจัดงานลานวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีกิจกรรมการทำสื่อที่จะบันทึกและเผยแพร่เรื่องราวประวัติของหมู่บ้านที่ยัง

“ข้อความจากใบประเมินบางแผ่นที่มีผู้สะท้อนความเห็น ว่า กิจกรรมที่จัดเป็นสิ่งที่ดี ทำให้เยาวชนไม่ติดสารเสพติด ไม่ติดเกม การตอบรับอย่างดีจากชุมชน จึงเป็นการเติมเต็มแรงใจให้ทีมงานตั้งใจทำงานต่อไป”

ทำไม่เสร็จ ซึ่งขณะนี้ก็มีเพียงหนังสือเล่มเล็ก และสื่อภาพ Time Line ปฏิทินวัฒนธรรม ปฏิทินการผลิต แผนที่เดินดิน ฯลฯ ได้นำไปหุ้มพลาสติกใส่กรอบเก็บไว้ที่วัด ส่วนสื่ออื่นๆ นั้นหากทำเสร็จแล้ว ทีมงานจะนำไปมอบให้กับผู้นำชุมชนและเก็บไว้ที่วัดประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นเอกสารบอกเล่าที่มาของชุมชน ซึ่งนอกจากสื่อเอกสารต่างๆ ที่ตั้งใจทำแล้ว ทีมงานแต่ละคนยังเป็นที่ปรึกษาบอกเสียบบอกเล่าถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้านพงพรตด้วยตนเองได้อย่างมั่นใจ และภูมิใจทุกครั้งที่มีคนถามไถ่ รวมทั้งการบอกเล่าแก่น้องๆ ในชุมชนซึ่งจะเป็นคนรุ่นใหม่ ทีมงานต้องการให้สืบทอดต่อไปด้วย

นอกจากสิ่งที่ยังทำไม่สำเร็จข้างต้น ทีมงานสะท้อนว่า การทำงานในช่วงแรกยังประสบปัญหาขาดผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากในชุมชนไม่เคยมีใครมานั่งสอบถามเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้านเช่นนี้มาก่อน เวลาทีมงานไปสอบถามผู้รู้ก็มักจะไม่กล้าตอบ เกียงให้ไปถามกับคนอื่น ซึ่งทีมงานก็ต้องใช้ความใจเย็นในการชวนพูดชวนคุยไปเรื่อยๆ และใช้การจัดวงพูดคุย เป็นกระบวนการตรวจสอบเติมเต็มข้อมูล ทั้งนี้เมื่อทบทวนการทำงาน ทีมงานจึงได้ข้อสรุปว่า เป็นเพราะพวกเขาขาดกิจกรรมการชี้แจงโครงการต่อชุมชน ทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจถึงเป้าหมายการทำโครงการ

ส่วนปัญหาอุปสรรคในการจัดการเวลาร่างที่ไม่ตรงกันนั้น เป็นธรรมชาติที่ทุกคนรับได้ จึงต้องมีข้อตกลงนัดหมายล่วงหน้า 2 วัน แต่ก็มักจะมีสถานการณ์ที่ต้องนัดกะทันหันอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งทีมงานสรุปว่า เป็นธรรมชาติของกลุ่มที่ชินกับการเรียกปุบมาปุบ ซึ่งก็ต้องเข้าใจกันว่าถ้าใครไม่ว่าง คนที่มาก่อนก็ทำงานไปก่อน โดยไม่มีใครชุ่นเคืองใจต่อกัน

“ผมต้องปรับเรื่องเวลาเพราะผมเป็นคนที่มาสายตลอด ก็พยายามจะปรับตัวเรื่องตรงเวลา แต่มันก็หลายอย่าง บางครั้งผมก็ต้องเคลียร์งาน ทำให้มาช้ามาก แต่ก็พยายามปรับปรุงตัวครับ” จักรธิสารภาพจุดอ่อนตนเอง เมื่อมีการพูดถึงปัญหาเรื่องการจัดการเวลาของกลุ่ม

“สิ่งที่สำคัญที่สุดที่เกิดขึ้นในตัวตนของทีมงานทุกคน คือ การเกิดสำนึกรักบ้านเกิดเรือนนอน พอเรารู้จักประวัติหมู่บ้านเราแล้ว เราก็รักบ้านเรามากขึ้น รู้สึกเลยว่าบ้านเราเป็นชุมชนที่เก่าแก่ ประเพณีวัฒนธรรมในตำบลเรามีครบทุกอย่าง เช่น บุญพะเหวดก็มีบ้านเราทำอยู่หมู่บ้านเดียวในตำบล ก็รู้สึกภูมิใจที่บ้านเราเป็นหนึ่งในตำบลที่ยังรักษาประเพณีวัฒนธรรมนี้อยู่”

ประสบการณ์ตรง...สร้างทักษะชีวิต

จักรและเปเล่ ซึ่งเป็นพี่ที่ผ่านประสบการณ์การทำกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งกิจกรรมในโรงเรียน และกิจกรรมในมหาวิทยาลัย สะท้อนว่า รู้สึกดีที่เห็นเยาวชนได้รับโอกาสมาทำงานแบบนี้ เพราะปกติไม่ค่อยได้เห็นเยาวชนทำโครงการในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นงานของผู้ใหญ่ และกิจกรรมส่วนใหญ่ที่จัดให้เด็กและเยาวชนก็มักจะเป็นกิจกรรมการอบรมที่จบเป็นรายครั้ง แต่การทำโครงการในครั้งนี้เป็นงานที่เยาวชนได้คิด ได้ลงมือทำเอง จึงรู้สึกสนุกมากกว่า และชอบที่ได้ทำอะไรด้วยตนเอง

“เป็นประสบการณ์อีกด้านของชีวิต อยู่มหาวิทยาลัยก็ได้ลงทำ แต่ยังไม่เคยทำโครงการกับเยาวชน ก็รู้สึกว่ามันก็น่ารักกันทุกคน ก็มีดีต่อบ้าง บางครั้งก็กอดคอกันเหมือนเพื่อน เวลานั้นเองคือ ผมเป็นคนไม่โมโห ไม่โกรธใครง่าย ๆ เป็นคนตลก ก็จะอาศัยพูดหยอกกันไป ค่อย ๆ

บอกเขาทีละนิด อีกอย่างผมก็ภูมิใจที่มาเจอน้อง ๆ เพราะไม่เคยเห็นโครงการไหนที่เขา
ให้เด็กมาทำโครงการ ที่ทำอยู่มีแต่ผู้ใหญ่ การทำโครงการนี้ช่วยพัฒนาความกล้าของ
น้อง ๆ ให้รู้จักการพูด รู้จักการเข้าหาคนอื่น ได้ประสบการณ์ในการใช้ชีวิตร่วมกับ
คนที่ไม่รู้จัก ถือว่าเป็นเรื่องดี เริ่มเห็นพัฒนาการของน้อง ๆ คือ เขาเริ่มกล้า รู้จัก
การเข้าหาเพื่อนมากขึ้น” เป่าไล่สะท้อนความเห็น

สำหรับน้อง ๆ แล้วการทำโครงการที่คิดว่าเป็นของยากในช่วงแรก ก็ยังเป็นเรื่อง
ยากอยู่เช่นเดิม แต่เพิ่มเติมคือ ความรู้สึกที่ตระหนักถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง
และชุมชน โดยเฉพาะการได้เรียนรู้ถึงการทำงานอย่างมีระบบขั้นตอน ซึ่งสามารถนำ
ไปปรับใช้ในการวางแผนชีวิต วางแผนการเรียน

“โครงการนี้มีประโยชน์ต่อหนู คือ ได้รับความรู้เรื่องเกี่ยวกับประวัติของ
หมู่บ้าน รู้ความเป็นมาของหมู่บ้าน เราได้รู้จักการวางแผน พัฒนาความรับผิดชอบ
รู้ใจเขาใจเรา คือ เข้าใจ รับฟังเหตุผลของเขา รู้จักแก้ไขปัญหา” กฐินเล่าถึงประโยชน์
ที่เกิดขึ้นกับตนเอง

ส่วน เป่า บอกอย่างภูมิใจว่า การรู้ประวัติบ้านตนเอง เวลามีคนถามสามารถ
เล่าให้เขาฟังได้ โดยบทเรียนจากการทำโครงการนี้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา
ตนเองคือ การรับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ติดเป็นนิสัยที่มีความ
พยายามทำงานของตนเองให้เสร็จ และทำหน้าที่ของตนเองให้เต็มที่ ที่สำคัญก็คือ
“บ้านเกิดเจ้าของก็ต้องรัก”

ด้าน และ ซึ่งเป็นน้องที่สุดในกลุ่มบอกสั้น ๆ ว่า **ได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม ทำให้เกิดความรับผิดชอบ**

สำหรับ ดา ซึ่งยอมรับว่า เธอไม่ค่อยกล้าพูด ไม่ค่อยกล้าแสดงออก เมื่อได้ร่วมโครงการทำให้ได้ฝึกการพูด ฝึกการนำเสนอ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาความกล้าให้เกิดขึ้น ทำให้มั่นใจในตัวเองมากขึ้น

จักรซึ่งเป็นหัวหน้าทีมและเป็นพี่ใหญ่ สะท้อนตนเองว่า “จากการทำงานที่ไม่เคยวางแผนก็ได้มีการวางแผนในการทำงานมากขึ้น เมื่อก่อนผมเป็นคนทำอะไรแบบ ๆ บ๊ีบ ๆ งานจะส่งพรุ่งนี้ทำวันนี้ แต่ทุกวันนี้ผมต้องปรับตัวใหม่ ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม แต่ก่อนผมเป็นคนขี้อาย หลังจากทำโครงการนี้ ผมรู้สึกว่า ผมกล้ามากขึ้น ที่กล้าเพราะมันเหมือนเป็นหน้าที่ของผม ผมต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ ก็ต้องออกไปทำ ออกไปพูด ถึงจะอายก็ต้องออก เลยทำให้ผมรู้สึกว่ากล้ามากกว่าเดิม”

“ผลการทำกิจกรรมของเยาวชน ชาวบ้านชอบมาก ผู้นำในชุมชนก็ชอบมาก ทั้งผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านพงพรตหมู่ 3 และหมู่ 7 จากตอนแรก เด็ก ๆ บอกว่าทำโครงการทวนเข็มนาฬิกา ย้อนเวลาหาความหลัง ผู้ใหญ่ในชุมชนก็ไม่เข้าใจว่าทำอะไร แต่พอวันที่เขานำเสนอในงานลานวัฒนธรรม ทำให้ผู้นำ กรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านได้เข้าใจว่า เขาทำเรื่องประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน ทุกคนต่างชื่นชมและชื่นชอบมาก”

“ชื่นชม.....เต็มพลัง(ใจ)...ให้ทีมงาน

บุญธรรม จำปาสุข เจ้าหน้าที่วิชาการ สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จักรเคยไปฝึกงานเมื่อครั้งเรียนมหาวิทยาลัย เล่าว่า เห็นเยาวชนอยากทำโครงการ จึงเข้ามาช่วยเป็นที่เลี้ยง ทำให้ได้สัมผัสบรรยากาศความสนุกสนานในการทำงานของกลุ่มเยาวชน ที่ตอนเริ่มต้นต่างไม่เป็นงาน จึงจับต้นชนปลายไม่ถูก เมื่อผ่านการเรียนรู้ร่วมกับพี่ ๆ ในโครงการพัฒนาเยาวชนพลเมืองดีศรีสะเกษ ก็เริ่มทำงานเป็นมากขึ้น ในฐานะพี่เลี้ยงชุมชนจะมีแค่ช่วงแรกเท่านั้นที่ต้องให้คำแนะนำในเรื่องการทำแผน และการเก็บข้อมูล โดยใช้เครื่องมือศึกษาชุมชนของนักมานุษยวิทยา

“ผลการทำกิจกรรมของเยาวชน ชาวบ้านชอบมาก ผู้นำในชุมชนก็ชอบมาก ทั้งผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านพงพรตหมู่ 3 และหมู่ 7 จากที่ในตอนแรกเด็ก ๆ บอกว่าทำโครงการทวนเข็มนาฬิกา ย้อนเวลาหาความหลัง ผู้ใหญ่ในชุมชนก็ไม่เข้าใจว่าทำอะไร แต่พอวันที่เขานำเสนอในงานลานวัฒนธรรม ทำให้ผู้นำ กรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านได้เข้าใจว่า เขาทำเรื่องประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน ทุกคนต่างชื่นชมและชื่นชอบมาก”

เมื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้และการลงมือทำด้วยตนเองจนโครงการเสร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ บุญธรรมได้สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของเยาวชน ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงานเป็นทีมมากขึ้น จากที่ช่วงแรก ๆ ยังเป็นแบบต่างคนต่างทำ บางคนทีกล้าอยู่แล้วก็ยิ่งกล้าแสดงออกอย่างถูกที่ถูกทางมากขึ้น ส่วนคนที่ไม่กล้าแสดงออกก็มีพัฒนาการ กล้าพูด กล้าคุยมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จึงเป็นที่คาดหวังได้ว่า เยาวชนกลุ่มนี้จะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการนำเพื่อน ๆ เยาวชนในชุมชนทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านต่อไปในอนาคต เพราะอย่างน้อยในขณะนี้ ก็ได้แนะนำให้เยาวชนกลุ่มนี้ได้เข้าไปมีบทบาทช่วยเหลือหมู่บ้านในการจัดบันทึกการประชุมหรือนำเสนอความคิดเห็นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนด้วย

“ผมเองก็ได้เรียนรู้ไปพร้อมกับเด็ก รู้สึกทึ่งในสิ่งที่พวกเขาทำมาก เพราะไม่คิดว่าเขาจะทำได้ขนาดนี้ ถ้าย้อนคิดทบทวนเมื่อตัวเองอายุเท่าเขา ผมยังไม่สามารถทำอะไรได้อย่างเขาเลย ซึ่งในขณะที่เขามีความสามารถ มีความเก่ง แต่เขาก็มีล้มมาครวระ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน และวางตัวได้ดีอย่างน่าชื่นใจ”

พื้นที่การเรียนรู้ “บ้านพงพรต” แห่งนี้ทำให้เห็นว่า เส้นทางประวัติศาสตร์ที่พวกเขาได้เรียนรู้และค้นหาเป็นเสมือนเส้นทางเดินที่เชื่อม “คนยุคเก่า-คนยุคใหม่” ได้เดินไปพร้อม ๆ กัน ผนวกกับ “การเห็น” คุณค่าของ “อดีต” ที่สามารถสร้าง “สำนึก” และ “อนาคต” ของหมู่บ้านได้ และเมื่อสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิดถูกปลุกฟื้นจากเรื่องราวในอดีตให้กลับมามีชีวิตชีวาขึ้นในจิตใจของเยาวชน เปรียบเสมือนรากแก้วที่ยังลึกให้รู้สึกภาคภูมิใจถึงที่มาของตนเอง และพร้อมที่จะอุทิศตน สืบสานและสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ แก่ชุมชน การมีรากย่อมทำให้ต้นไม้เติบโตอย่างแข็งแรงงั้นไร การรู้รากเหง้าของตนเองย่อมทำให้คนเติบโตได้อย่างมั่นคง เจกนั้นเช่นกัน

• • • •

โครงการทวนเข็มนาฬิกาย้อนเวลาหาความหลัง

พี่เลี้ยงชุมชน

ปราณี อัครชาติ

บุญธรรม จำปาสุข เจ้าหน้าที่วิชาการ สำนักงานพัฒนาชุมชน
อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

ทีมทำงาน

กลุ่มเยาวชนบ้านพงพรต ตำบลหนองห้าง อำเภออุทุมพรพิสัย
จังหวัดศรีสะเกษ

ศรีสุรัตน์ สุทธิ

มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกำแพง

ศศิธร หาไล้

มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกำแพง

สุธิมา ชันทอง

มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนกำแพง

ไอรดา วงศ์โสภา

มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกำแพง

ธิดารัตน์ กุลทา

มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกำแพง

วีรพล หมุ่มไท

นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ศุภชัย แพร่สำราญ

ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยสารพัดช่าง

ประจักษ์ สุทธิ

กิจการส่วนตัว